

ÚKOL: „Činnosti k podpoře výkonu státní správy v problematice SUCHO v roce 2016“, úkolový list 31

Dílčí úkol 7

Omezující a ochranná opatření v ochranných pásmech vodních zdrojů a možných způsobů řešení náhrad za prokázané omezení užívání pozemků a staveb

Zpracoval: RNDr. Josef V. Datel, Ph.D.

VÚV T.G.M., v.v.i., odbor 210

Praha, srpen 2016

18 stran

Obsah

Úvod	3
Stávající legislativní situace	3
Institut ochranných pásem vodních zdrojů upravuje § 30 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon):	3
Hlavní současné problémy spojené s ochrannými pásmy vodních zdrojů	5
Historie ochranných pásem vodních zdrojů v ČR	6
Současný stav OPVZ	7
Ochranná pásma vodních zdrojů v Evropě a ve světě	9
OPVZ jako veřejný zájem	11
Možné další postupy v řešení neuspokojivé situace kolem OPVZ	11
Závěr a doporučení pro návrh koncepce opatření pro zmírnění negativních důsledků sucha a nedostatku vody	17
Použitá literatura a zdroje	18

Text byl zpracován s využitím odborných podkladů RNDr. Svatopluka Šedy, FINGEO s.r.o. Choceň, www.fingeo.cz

Úvod

Úkolem ochranných pásem je zajistit množství, kvalitu a zdravotní nezávadnost jímáné vody, (většinou) pro vodárenské účely. Problematiku lze rozdělit na ochranná pásma týkající se zdrojů povrchových a zdrojů podzemních vod. V období sucha lze definovat následující specifické okolnosti, které je nutné řešit:

- větší důraz na ochranu množství vody vyhrazené pro povolené jímání před záměry nových odběrů nebo zvýšení jiných odběrů v okolí
- v období sucha může docházet ke změnám v kvalitě povrchových i podzemních vod vlivem biochemických procesů v povrchových vodách a vlivem změn proudění v podzemních vodách

V současné době jsou ochranná pásma primárně nastavena na ochranu jakosti vod, ochrana množství vod je řešena často jen okrajově. v období sucha by právě ochraně množství měla být věnována potřebná pozornost.

Stávající legislativní situace

Institut ochranných pásem vodních zdrojů upravuje § 30 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon):

Ochranná pásma vodních zdrojů

(1) K ochraně vydatnosti, jakosti a zdravotní nezávadnosti zdrojů podzemních nebo povrchových vod využívaných nebo využitelných pro zásobování pitnou vodou s průměrným odběrem více než 10 000 m³ za rok a zdrojů podzemní vody pro výrobu balené kojenecké vody nebo pramenité vody stanoví vodoprávní úřad ochranná pásma opatřením obecné povahy. Vyžadují-li to závažné okolnosti, může vodoprávní úřad stanovit ochranná pásma i pro vodní zdroje s nižší kapacitou, než je uvedeno v první větě. Vodoprávní úřad může ze závažných důvodů ochranné pásmo změnit, popřípadě je zrušit. Stanovení ochranných pásem je vždy veřejným zájmem.

(2) Ochranná pásma se dělí na ochranná pásma I. stupně, která slouží k ochraně vodního zdroje v bezprostředním okolí jímacího nebo odběrného zařízení, a ochranná pásma II. stupně, která slouží k ochraně vodního zdroje v územích stanovených vodoprávním úřadem tak, aby nedocházelo k ohrožení jeho vydatnosti, jakosti nebo zdravotní nezávadnosti.

(3) Ochranné pásmo I. stupně stanoví vodoprávní úřad jako souvislé území

- a) u vodárenských nádrží a u dalších nádrží určených výhradně pro zásobování pitnou vodou minimálně pro celou plochu hladiny nádrže při maximálním vzduť,*
- b) u ostatních nádrží s vodárenským využitím než uvedených pod písmenem a) s minimální vzdáleností hranice jeho vymezení na hladině nádrže 100 m od odběrného zařízení,*
- c) u vodních toků*
 - 1. s jezovým vzduťm na břehu odběru minimálně v délce 200 m nad místem odběru proti proudu, po proudu do vzdálenosti 100 m nebo k hraně vzdouvacího objektu a šířce ochranného pásma 15 m, ve vodním toku zahrnuje minimálně jednu polovinu jeho šířky v místě odběru,*
 - 2. bez jezového vzduťm na břehu odběru minimálně v délce 200 m nad místem odběru proti proudu, po proudu do vzdálenosti 50 m od místa odběru a šířce ochranného pásma 15 m, ve vodním toku zahrnuje minimálně jednu třetinu jeho šířky v místě odběru,*
- d) u zdrojů podzemní vody s minimální vzdáleností hranice jeho vymezení 10 m od odběrného zařízení,*
- e) v ostatních případech individuálně.*

(4) Vodoprávní úřad může stanovit v odůvodněných případech ochranné pásmo I. stupně v rozsahu menším, než je uveden v odstavci 3 písm. a) až d).

(5) Ochranné pásmo II. stupně se stanoví vně ochranného pásma I. stupně; může být tvořeno jedním souvislým nebo více od sebe oddělenými územími v rámci hydrologického povodí nebo hydrogeologického rajonu. Vodoprávní úřad může ochranné pásmo II. stupně, je-li to účelné, stanovovat postupně po jednotlivých územích.

(6) Ochranná pásma stanoví vodoprávní úřad na návrh nebo z vlastního podnětu. Nepodají-li návrh na jejich stanovení ti, kteří mají právo vodu z vodního zdroje odebírat, popřípadě ti, kteří o povolení k takovému odběru žádají, u vodárenských nádrží pak ti, kteří vlastní vodní díla sloužící ke vzdouvání vody v takových nádržích nebo jsou jejich stavebníky, může jim předloženi tohoto návrhu s potřebnými podklady vodoprávní úřad uložit. Za vodárenské nádrže podle předchozí věty se považují nádrže uvedené v seznamu podle odstavce 13.

(7) Do ochranného pásma I. stupně je zakázán vstup a vjezd; to neplatí pro osoby, které mají právo vodu z vodního zdroje odebírat, a u vodárenských nádrží pro osoby, které tato vodní díla vlastní. Vodoprávní úřad může stanovit rozhodnutím nebo opatřením obecné povahy i další výjimky ze zákazu vstupu a vjezdu.

(8) V ochranném pásmu I. a II. stupně je zakázáno provádět činnosti poškozující nebo ohrožující vydatnost, jakost nebo zdravotní nezávadnost vodního zdroje, jejichž rozsah je vymezen v opatření obecné povahy o stanovení nebo změně ochranného pásma.

(9) Odpadne-li důvod ochrany, vodoprávní úřad z vlastního podnětu nebo na návrh rozhodne o zrušení ochranného pásma.

(10) V opatření obecné povahy o stanovení nebo změně ochranného pásma vodního zdroje vodoprávní úřad stanoví, které činnosti poškozující nebo ohrožující vydatnost, jakost nebo zdravotní nezávadnost vodního zdroje nelze v tomto pásmu provádět, jaká technická opatření jsou v ochranném pásmu povinny provést osoby podle odstavce 12, popřípadě způsob a dobu omezení užívání pozemků a staveb v tomto pásmu ležících.

(11) Za prokázané omezení užívání pozemků a staveb v ochranných pásmech vodních zdrojů náleží vlastníkům těchto pozemků a staveb náhrada, kterou jsou povinni na jejich žádost poskytnout v případě vodárenských nádrží vlastníci vodních děl umožňujících v nich vzdouvání vody, v ostatních případech oprávnění (§ 8) k odběru vody z vodního zdroje; je-li jich více, poměrně podle povoleného množství odebírané vody. Nedojde-li o poskytnutí náhrady k dohodě, rozhodne o jednorázové náhradě soud.

(12) Náklady spojené s technickými úpravami v ochranných pásmech vodních zdrojů uloženými vodoprávním úřadem k ochraně vydatnosti, jakosti a zdravotní nezávadnosti nesou ti, kteří jsou oprávněni vodu z těchto vodních zdrojů odebírat, popřípadě o povolení k jejímu odběru žádají, u vodárenských nádrží pak vlastníci nebo stavebníci vodních děl sloužících ke vzdouvání vody.

(13) Ministerstvo životního prostředí vyhláškou stanoví seznam vodárenských nádrží a zásady pro stanovení a změny ochranných pásem vodních zdrojů.

Prováděcí vyhláška uváděná v odstavci 13 nebyla 15 let od přijetí zákona o vodách 254/2001 Sb. doposud vydána (!!). V platnosti zůstává vyhláška 137/1999 Sb., vydaná v režimu předchozího zákona o vodách 138/1973 Sb., a mj. se odvolávají na další již neexistující nebo dávno pozměněné právní předpisy (ČSN 7572 14, zákon č. 20/1966 Sb., vyhláška č. 119/1988 Sb. a mnohé jiné). Jedná se o nevyhovující a neúnosný stav, který by měl být co nejdříve napraven. Ze zastaralosti prováděcí vyhlášky plynou i mnohé problémy s aplikací ochranných pásem vodních zdrojů v současné době, které jsou diskutovány dále.

Hlavní současné problémy spojené s ochrannými pásmy vodních zdrojů

- **zastaralá legislativa** (vyhláška 137/1999 Sb., tedy vzniklá v rámci platnosti předchozího vodního zákona 138/1973 Sb.)
- obtížná aplikovatelnost vyhlášky v současné době, hlavně kvůli obtížně-řešitelnému **rozsahu řešení majetkoprávních vztahů** (obvykle stovky až tisíce dotčených vlastníků pozemků, s nimiž je nutné vést správní řízení)
- neochota provozovatelů a majitelů jímacích území platit **adekvátní náhrady** za omezení užívání pozemků uvnitř OPVZ, a současně malá ochota majitelů a uživatelů dotčených pozemků akceptovat a **dodržovat omezující opatření**; nesporně je to dáno absencí pravidel, která by byla rozumně aplikovatelná v praxi
- ochranná pásma **nejsou vyhlášena u většiny nejmenších vodních zdrojů** (s odběrem menším než 10000 m³ za rok, tzn. průměrně 0,32 l/s), i když jsou využívána pro hromadné zásobování obyvatelstva. Zákon sice umožňuje jejich vyhlášení, ale nenařizuje ho (na rozdíl od zdrojů s větším odběrem než 10000 m³ za rok).
- výsledkem je skutečnost, že se **OPVZ 2. stupně často vůbec nevyhlašují**, nebo se naprostým způsobem minimalizují, a vyhlašují se jen OPVZ 1. stupně v nezbytném rozsahu, anebo se **sníží omezující a ochranná opatření** v OPVZ takovým způsobem, aby nebylo nutné platit náhrady, že existující OPVZ přestávají mít jakoukoliv ochrannou funkci
- v místech, kde jsou ochranná pásma vodních zdrojů vyhlášena, často nejsou respektována, **omezující opatření nejsou dodržována** ani vyžadována, uživatelé pozemků mnohdy ani netuší, že se nacházejí uvnitř OPVZ. Situace je poněkud lepší u ochranných pásem velkých a významných vodních zdrojů, u drobných zdrojů je však často zjišťován velmi tristní stav ochrany.

V dané situaci je pak logické, že vývoj kvality jímáných vod má často zhoršující se tendenci. Důsledkem nevyhovujícího stavu kolem OPVZ je pak skutečnost, že malé vodní zdroje jsou postupně opouštěny, protože není reálné zajistit jejich potřebnou ochranu. Dochází tak k plýtvání potenciálem přírodních vodních zdrojů, kterých má ČR nedostatek.

Omezující opatření z hlediska ochrany množství (zásadní opatření pro období sucha) jsou z pohledu řešení náhrad přijatelnější, protože majitele pozemků omezují významně méně než plošná opatření k omezování znečišťování vod. Pokud bychom tedy úvahy omezili jen na situace související s ochranou množství vod (tedy zákaz dalších odběrů v OPVZ, případně jejich povolení vázat na posouzení hydrogeologem v případě podzemních zdrojů, a u povrchových vod na provedení hydrologické bilance a výpočet minimálních zůstatkových průtoků), byla by tato zpřísňující opatření významně snadněji prosaditelná v praxi, než omezení používání hnojiv, ochranných prostředků nebo dalších látek škodlivých vodám.

Je však třeba uvést, že většina existujících OPVZ se primárně věnuje ochraně kvality vody před znečištěním, a ochrana množství je řešena jen okrajově, pokud vůbec. Tím vzniká jisté riziko pro období sucha, že současní provozovatelé a majitelé OPVZ mohou být ohroženi nově budovanými odběry. Pokud je správní rozhodnutí o OPVZ nezakazuje nebo neomezuje, bude obtížné regulovat jejich povolení. Uživatelé stávajících odběrů (pokud nejsou detailně obeznámeni s podmínkami vyhlášení ochranných pásem svého vodního zdroje) tak mohou mít

někdy mylnou představu, že jejich zdroj je dostatečně chráněn, a skutečnost může být zcela jiná.

Historie ochranných pásem vodních zdrojů v ČR

ČR v době svého vzniku v roce 1993 převzala do svého vlnku ochranu vodních zdrojů legislativně řešenou zákonem č. 138/1973 Sb.[\[2\]](#) a metodicky směrnici MZdr. známou pod označením směrnice č. 51/1979[\[3\]](#). Ve smyslu těchto dokumentů bylo na území ČR, především v období let 1980 – 1985, v podstatě jednotnou metodikou navrženo mnoho set ochranných pásem (resp. PHO) vodních zdrojů podzemní vody a víceméně unifikovaný byl i soubor zákazů či limitujících činností, vztahujících se na území ochranných pásem. V praxi to znamenalo, že kolem každého jímacího objektu bylo taxativně vymezeno PHO 1. stupně, pro vymezení PHO 2. stupně – vnitřní část byl většinou využit výpočet nebo odhad tzv. 50-ti denního zdržení vody v horninovém prostředí a do PHO 2. stupně – vnější část bylo zahrnuto infiltrační povodí vodního zdroje, případně jeho část. Analogicky pro zdroje povrchových vod byla vymezena PHO 1., 2. a 3. stupně. Platnost těchto pásem byla buď časově limitovaná nebo neomezená, a proto značná část z těchto ochranných pásem je dosud platná.

Hlavním nedostatkem takto vymezených ochranných pásem často byla značná míra nejistoty dat, na základě kterých byla tato pásma stanovena, ať to vyplývalo z reálného nedostatku potřebných údajů nebo z neodbornosti zpracovatele. Byla tak vymezena a dosud jsou stanovena ochranná pásma odpovídající přírodním podmínkám, ale také pásma neodůvodněně rozsáhlá nebo s nevhodným tvarem (např. častá víceméně centricky stanovená ochranná pásma u zdrojů podzemních vod, která nerespektovala směr přítoku podzemní vody k jímacímu území). Jen ve výjimečných případech bylo při návrzích těchto pásem uplatněno kritérium kvantitativní ochrany nebo ochrany tlakových poměrů útvarů napjatých podzemních vod. Tehdy aplikovaný systém stanovování ochranných pásem vodních zdrojů tak často neakceptoval specifika daných území. Poplatná své době byla i evidence stanovených pásem, kdy řada rozhodnutí zachovaných v papírové formě jsou dnes nedohledatelná a prakticky nulový byl i systém náhrad za případné škody a újmy.

V rámci samostatné ČR došlo k první změně až po vydání zákona č. 14/1998 Sb., resp. vyhlášky MŽP č. 137/1999 Sb., která však současně zrušila směrnici MZdr. č. 51/1979. Této změně předcházela etapa pilotních projektů z roku 1997 realizovaná z iniciativy MZe na vodních zdrojích v západních Čechách[\[4\]](#), ve východních Čechách[\[5\]](#) a na jižní Moravě[\[6\]](#), tedy v území krystalinika, křídových pánevních struktur a kvartérních fluvialních sedimentů. Pilotní projekty nastínily celou řadu problémů, z nichž některé se podařilo vyřešit výše komentovanou změnou vodního zákona (zákon č. 14/1998 Sb.) a prováděcí vyhláškou (137/1999 Sb.), některé problémy, jako například ochrana infiltračních území vodních zdrojů podzemních vod však zůstaly nedořešeny. V odborné veřejnosti se tak dodnes diskutuje o tom, zda tyto často velmi rozsáhlé oblasti chránit formou ochranných pásem nebo jiným institutem (např. plány oblastí povodí, územní plány, apod.).

Podobné otázky vznikají i u zdrojů povrchových vod, např. jakým způsobem chránit orografické povodí, které zvláště u zdrojů na dolních tocích dosahuje obrovských rozloh (např. původní ochranné pásmo 3. stupně vodárny Káraný na dolním toku Jizery zahrnovalo významnou část severních Čech). Zdá se, že i v těchto případech by jiné instituty ochrany (např. plány oblastí povodí, územní plány, možná v některých případech i resuscitace CHOPPAV) byly vhodnější než OPVZ.

Zásadní změnou vyplývající se zákona č. 14/1998 Sb. a následné vyhlášky č. 137/1999 Sb. byla redukce ochranných pásem pouze na dva stupně a dále vznik institutu individuálního posouzení jak rozsahu ochranných pásem, tak návrhů limitujících činností s tím, že obojí budou odvozeny především od analýzy rizika ohrožení vydatnosti, jakosti nebo zdravotní nezávadnosti vodního zdroje.

Poslední změna nastala po vydání zákona č. 254/2001 Sb. a jeho novel, kdy se stanovení ochranných pásem vodních zdrojů stalo veřejným zájmem. K zákonu však dosud nebyla přijata prováděcí vyhláška o ochranných pásmech, jak předpokládá § 30, odstavec 13 uvedeného zákona, takže nadále platí se zákonem ne zcela kompatibilní původní vyhláška č. 137/1999 Sb.

Současný stav OPVZ

Z hlediska reakce na aktuální předpisy je stav v ochraně vodních zdrojů takový, že do současné doby byla pouze část ochranných pásem vodních zdrojů podzemních vod přehodnocena a následně vyhlášena v intencích zákona č. 14/1999 Sb, resp. zákona č. 254/2001 Sb. Řada nových návrhů ochranných pásem vodních zdrojů sice byla zpracována, ale ve správním řízení se projednává i několik let a nepochybně největší část zdrojů vody nemá dosud ve smyslu platných předpisů přehodnocen způsob ochrany. V praxi tak běžně dochází k situacím, že se vedle sebe „potkávají“ dříve stanovená tzv. pásma hygienické ochrany vodních zdrojů (PHO) a nově stanovená ochranná pásma vodních zdrojů (OPVZ), obojí platná, jedna zapsaná, druhá nezapsaná v katastrálním operátu, ochranná pásma s centrálně stanovenými limity hospodářské činnosti, oproti ochranným pásmům s limity individuálně stanovenými, apod. Velikost někdejších PHO je přitom ve zcela srovnatelných podmínkách zpravidla významně větší než velikost nově stanovených OP, neboť v praxi často přetrvává názor, že při existenci dvou stupňů ochranného pásma zaniká „3. stupeň“, tedy PHO 2. stupně – vnější část (či původní PHO 3. stupně povrchových zdrojů), chránící především rozsáhlé infiltrační oblasti a okrajové části orografických povodí.

Současný stav v ochraně vodních zdrojů formou ochranných pásem je tedy možno heslovitě rekapitulovat takto:

Hledisko právní:

- existuje zákon č. 254/2001 Sb., který ve svém § 30 uvádí, že k ochraně vydatnosti, jakosti a zdravotní nezávadnosti zdrojů podzemních nebo povrchových vod využívaných nebo využitelných pro zásobování pitnou vodou s průměrným odběrem více než 10 000 m³ za rok a zdrojů podzemní vody pro výrobu balené kojenecké vody nebo pramenité vody stanoví vodoprávní úřad ochranná pásma opatřením obecné povahy;

- existuje vyhláška č. 137/1999 Sb.[\[7\]](#) která uvádí, že ochranná pásma se stanovují na základě odborného posouzení stavu a potřeb ochrany vydatnosti, jakosti nebo zdravotní nezávadnosti vodního zdroje ve vztahu k jeho hydrologickému povodí nebo hydrogeologickému rajónu;
- neexistuje novela vyhlášky č. 137/1999 Sb., která by reagovala na později vydaný zákon č. 254/2001 Sb., který v § 30, odstavec 13 vydání prováděcí vyhlášky předpokládá;
- po zrušení Směrnice MZdr č. 51/1979 neexistuje adekvátní předpis pro stanovení, vymezení a využívání ochranných pásem vodních zdrojů.

Hledisko metodické:

- pilotní projekty realizované v roce 1997 a řešící problematiku změn pásem hygienické ochrany vodních zdrojů v pilotních územích, následně oponované, vyústily ve vydání osmi-paragrafové vyhlášky č. 137/1999 Sb., která současně zrušila do té doby používanou směrnici 51/1979. Práce na pilotních projektech přinesly jeden základní poznatek, a sice ten, že přístup k tvorbě či změnám ochranných pásem vodních zdrojů, pokud by nebyl metodicky usměrňován, může být velmi různorodý, v závislosti na názorech, zkušenostech a znalostech uživatelů, majitelů, odborníků i správních úředníků. Přesto tento poznatek k následné akci „Metodika tvorby ochranných pásem vodních zdrojů“ nevedl a do současné doby žádný nový metodický materiál nevznikl.
- existujícího předpisového „vakua“ využívaly jiné rezorty a samy přímo či nepřímo vstupovaly do procesu ochrany vodních zdrojů, nekompatibilně se zákonem č. 254/2001 Sb. či vyhláškou č. 137/1999 Sb. Jedná se např. o vyhlášku č. 26/2007 Sb.[\[8\]](#) která upravuje mj. záznam ochranného pásma vodních zdrojů do katastrálního operátu, vyhlášku č. 501/2006 Sb.[\[9\]](#), která uvádí, jaké stavby a činnosti nemohou být v ochranných pásmech vodních zdrojů, vyhláška č. 268/2009 Sb.[\[10\]](#), která popisuje, jak mají být stavby v ochranných pásmech vodních zdrojů zabezpečeny, zákon č. 334/1992 Sb.[\[11\]](#), který upravuje platby za vynětí pozemků v ochranných pásmech vodních zdrojů ze zemědělského půdního fondu, používání přípravků na ochranu rostlin dle zákona č. 326/2004 Sb.[\[12\]](#), o rostlinolékařské péči, atd.

Hledisko věcné:

- v platnosti jsou ochranná pásma vodních zdrojů s někdejšími názvy „Pásma hygienické ochrany“, stanovená podle dnes již neplatných právních předpisů. Pokud však tato rozhodnutí nebyla časově omezena nebo pokud nebyla zrušena, platí dosud;
- v platnosti jsou ochranná pásma vodních zdrojů stanovená podle současných právních předpisů, ale nejsou zapsaná v katastrálním operátu;
- v platnosti jsou ochranná pásma vodních zdrojů stanovená podle současných právních předpisů a jsou zapsaná v katastrálním operátu;

Stanovená ochranná pásma vodních zdrojů 1. stupně jsou jen výjimečně nevyhovující svým rozsahem, naopak zákaz činností často nebývá v souladu s dnešním zněním vodního zákona (zákaz vstupu a vjezdu). S OPVZ I. stupně ale významnější problémy v praxi nenastávají, zvláště u podzemních vod jsou dotčené pozemky často již ve vlastnictví majitele či provozovatele jímacího území, takže majetkoprávní spory a problémy s dodržováním ochranných opatření nenastávají.

Ochranná pásma vodních zdrojů podzemní vody 2. stupně jsou však zatížena mnohem většími problémy:

- OPVZ II. stupně jsou mnohdy navržena, ale nevyhlášena vodoprávním úřadem;
- pokud jsou stanovena, mnohdy neodpovídají svým rozsahem místním přírodním podmínkám, takže někde mohou zbytečně omezovat využití pozemků a staveb (např. území v okolí místa jímání s mocným izolátorem, nebo části povodí bez reálného odtoku k jímacímu území) a naopak někde jinde neřeší potřebnou ochranu (např. vzdálená infiltrační území, kde dochází k tvorbě odebírané podzemní vody);
- navrhovaná omezující opatření a zákazy jsou mnohdy šablonovitá, nerespektují pozici jímacího objektu/území, a místní přírodní podmínky (morfologie, geologie, klima, půdní poměry aj.) a využití území;
- často nelogicky vylučují z ochrany intravilán obcí nebo průmyslové či zemědělské areály;
- mnohdy, zejména ta dříve stanovená, nejsou spojená s katastrálním operátem a nejsou zapsána v katastru nemovitostí;
- často se sousední OPVZ překrývají a svými limity či zákazy nejsou kompatibilní;
- jsou provázena zákazy a limity ve vztahu k jednotlivým pozemkům, které jsou nejednoznačně, neúplně, nepřesně, chybně formulované, a tím nekontrolovatelné a nevymahatelné;
- až na výjimky prakticky neřeší problematiku ochrany vydatnosti vodních zdrojů a už vůbec ne specifika ochrany vodního zdroje v období sucha;
- OPVZ obvykle nejsou svázána s velikostí realizovaného odběru podzemní vody;
- mohou po svém vyhlášení naplňovat dikci odstavce 11, § 30 zákona č. 254/2001 Sb. – a způsob řešení náhrady škody dohodou nebo soudně se v praxi projevuje jako postup málo funkční.

Ochranná pásma vodních zdrojů v Evropě a ve světě

V evropském měřítku je byla ke konci roku 2011 v platnosti Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2000/60/ES, kterou se stanoví rámec pro činnost Společenství v oblasti vodní politiky. Článek 7 této směrnice říká, že „členské státy zajistí nezbytnou ochranu vodních útvarů využívaných k odběru pitné vody s cílem zabránit zhoršování jejich kvality, čímž přispějí ke snížení stupně úpravy potřebného pro výrobu pitné vody. Pro tyto vodní útvary mohou členské státy zřídit ochranná pásma.“

Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2006/118 ES o ochraně podzemních vod před znečištěním a zhoršováním stavu v článku č. 15 uvádí následující: „Opatření k předcházení a omezování vstupu znečišťujících látek do útvarů podzemních vod využívaných k odběru vody určené pro lidskou spotřebu nebo uvažovaných pro tento účel v budoucnosti, by měla zahrnovat taková opatření, jež jsou nezbytná pro zajištění toho, aby za použitého režimu úpravy vody a v souladu s právními předpisy Společenství splňovala upravená voda požadavky směrnice Rady 98/83/ES o jakosti vody určené k lidské spotřebě. Tato opatření mohou rovněž zahrnovat zřízení ochranných pásem o rozsahu, který příslušný vnitrostátní orgán považuje za nezbytný

pro ochranu dodávek pitné vody, členskými státy. Ochranné pásmo může zahrnovat celé území členského státu.“

Kromě těchto uvedených směrnic existuje celá řada dalších směrnic či rezolucí, které se ochrany vodních zdrojů ve větší či menší míře dotýkají (například Směrnice rady 98/83/ES ze dne 3. listopadu 1998 o jakosti vody určené k lidské spotřebě, Směrnice rady č. 91/676/EHS z 12. prosince 1991 k ochraně vod před znečištěním dusičnany ze zemědělských zdrojů, aj.). K dnešnímu dni však žádná ze směrnic EU není přímo zaměřena na stanovování ochranných pásem vodních zdrojů, byť celá řada dokumentů se jakostí vody a kvantitativním stavem vodních útvarů zabývá. Ve většině zemí Evropského společenství je tak ochrana podzemní a povrchové vody řešena národními předpisy, a to jak v úrovni legislativní, tak metodické a případně i technické.

Demonstrativní výčet rámcových řešení ochrany zdrojů podzemních vod v EU i USA uvádí J. Vrba [13]. Např. v Holandsku jsou ochranná pásma rozdělena do třech zón:

- zóna jímání (doba zdržení 60 dnů až 1 rok)
- zóna 1 zahrnuje území s dobou zdržení 10 let
- zóna 2 zahrnuje území s dobou zdržení 25 let, nebo celou infiltrační oblast

V Německu jsou ochranná pásma rozdělena rovněž do 3 zón s tím, že III. zóna může být ještě členěna na část III. A a III. B.

- I. zóna 10 až 30 m od místa jímání
- II. zóna zahrnuje území s dobou zdržení 50 dnů, v krasových systémech celé povodí
- III. zóna obvykle zahrnuje celou infiltrační oblast

V Anglii a Walesu jsou ochranná pásma rozdělena rovněž do 3 zón:

- I. zóna - 50 denní zdržení nebo min. 50 m
- II. zóna zahrnuje území s dobou zdržení 400 dnů
- III. zóna obvykle zahrnuje celou infiltrační oblast

I ve Španělsku jsou ochranná pásma rozdělena do 3 zón:

- zóna přímé ochrany - 24 hodinová doba zdržení nebo 100 - 400 m²
- blízká zóna zahrnuje území s dobou zdržení 50 – 60 dnů
- vzdálená zóna zahrnuje území s dobou zdržení 10 let, případně celé infiltrační území

Dle údajů Vrby [13] ve všech hodnocených zemích existují podrobné metodické pokyny, které vymezují rozsah pedologického, geologického a hydrogeologického průzkumu hodnoceného systému vodního zdroje, studium interakce podzemní vody s atmosférickými srážkami, povrchovou vodou a půdou, implementaci vhodných modelů, metody hodnocení zranitelnosti vodního zdroje apod. Zásady pro stanovení ochranných pásem vodních zdrojů jsou vesměs řešeny samostatnou směrnicí s tím, že se obvykle zpracovává samostatně směrnice pro ochranná pásma zdrojů povrchových vod a zdrojů podzemních vod. Nedílnou součástí směrnic jsou podrobné metodické pokyny pro praktické stanovení ochranných pásem a jejich provoz.

OPVZ jako veřejný zájem

Zákon č. 254/2001 Sb. v § 30, odstavci (1) říká, že Stanovení ochranných pásem je vždy veřejným zájmem. Tento veřejný zájem by měl být jistě uplatňován jednotně, systematicky a na potřebné odborné úrovni odpovídající soudobým poznatkům přírodních procesů a činitelů tyto procesy ovlivňujících. Pokud bychom měli charakterizovat současný stav v ochraně vod České republiky, při použití slovníku antonym a bychom hledali slova opačného významu k pojmům jednotný, systematický, odborný. Jinými slovy: je mnoho co zlepšovat.

Zpracování návrhu ochranného pásma vodního zdroje je vysoce odbornou činností, pokud má vzniknout opravdu funkční ochranné pásmo, a zároveň respektovat všechny oprávněné zájmy v daném území. Je proto s podivem, že současné předpisy nepožadují po zpracovateli návrhu žádné speciální znalosti nebo oprávnění. Návrhy tak často zpracovávají různí provozní pracovníci, kteří jsou v oborech hydrogeologie nebo hydrologie často jen laici, a nemohou tak zpracovat návrh na potřebné odborné úrovni. Pokud je deklarováno, že OPVZ je veřejným zájmem, a protože jeho vyhlášení znamená zásah do vlastnických práv majitelů dotčených pozemků, bylo by vhodné, aby návrh (zvláště u OPVZ podzemních vod) byl zpracován příslušnou státem oprávněnou osobou, např. podle zákona č. 62/1988 Sb. v platném znění.

A z hlediska problematiky sucha – ochranná pásma zatím tuto problematiku vůbec neřeší. Požadovaná analýza rizik - §2, odst. c) aspekty klimatických změn vůbec neobsahuje, maximálně se lze odkázat na velmi obecnou formulaci „ohrožení vodního zdroje vlivem přírodních poměrů“. Zpracovatel návrhu ochranného pásma tak nemá žádné vodítko, jak k této problematice přistupovat a jak ji zohlednit v návrhu OPVZ. Kvalita návrhu a zahrnutí aspektů sucha a dopadů dalších klimatických změn tak plně závisí na odborné úrovni a znalostech každého jednotlivého navrhovatele OPVZ (a navrhovatelem může být kdokoliv bez jakéhokoliv omezení), což je zcela nevyhovující situace.

Možné další postupy v řešení neuspokojivé situace kolem OPVZ

Ve srovnání s většinou států EU existuje v ČR poněkud nesourodá a nedostatečná legislativa, kdy klíčová vyhláška č. 137/1999 Sb., kterou se stanoví seznam vodárenských nádrží a zásady pro stanovení a změny ochranných pásem vodních zdrojů jako rádobý prováděcí předpis k § 30 zákona č. 254/2001 Sb. tomuto zákonu předcházela. Navíc po zrušení Instrukce MZdr. č. 51/1979 právě předmětnou vyhláškou č. 137/1999 Sb. nemáme k dispozici žádný podrobnější metodický nástroj, m.j.:

- ke stanovování ochranných pásem vodních zdrojů v různých hydrogeologických strukturách, hydrologických povodích, klimatických podmínkách či v územích s již existujícím ochranným režimem;
- k rozsahu průzkumných prací, které je třeba pro efektivní stanovení ochranných pásem realizovat;
- k záznamu ochranných pásem do katastru nemovitostí a zákresu hranic ochranných pásem do katastrálních map;

- k formulaci zákazů a omezení pozemků, staveb nebo činností v ochranných pásmech vodních zdrojů;
- **k zahrnutí problematiky klimatické změny a období sucha do ochrany využívaných vodních zdrojů**
- ke sledování účinnosti ochrany vodních zdrojů formou nově stanovovaných ochranných pásem;
- k realizaci technických, administrativních či jiných opatření pro zajištění aktivní či pasivní ochrany vodních zdrojů;
- **ke stanovení újmy způsobené omezeným využíváním nemovitostí, její vyčíslení a uplatnění;**
- k formě a náplni odborných výstupů, ke způsobu celostátní evidence OPVZ, apod.

Konkrétní návrh řešení současného nevyhovujícího stavu:

- **upravit hlavní legislativní předpis, tj. § 30 zákona o vodách č. 254/2001 Sb.** tak, aby vytvářel jasné a nezpochybnitelné zásady (včetně řešení majetkoprávních otázek a finančních náhrad), které ČR přijímá ke stanovení ochrany vodních zdrojů formou ochranných pásem a současně nevytvářel neodůvodněná omezení pro budoucí rozvoj jiných lidských aktivit v daném území, pokud je lze provozovat v podmínkách obecné ochrany vod
- **nahradit nevyhovující vyhlášku č. 137/1999 Sb. vyhláškou novou** tak, aby byla kompatibilní nejenom s aktuálním zákonem č. 254/2001 Sb., ale i se zákony dalšími, jako je např. zákon č. 344/1992 Sb. o katastru nemovitostí ČR nebo zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, a dále i s obecně odbornými požadavky na ochranu vodních zdrojů v době klimatické změny (změny hydrologických podmínek, reakce na období sucha a další klimaticko-hydrologické extrémy).
- **zpracovat novou metodickou Směrnici pro stanovování ochranných pásem vodních zdrojů a omezujících opatření v nich**, která by pokryla prázdné místo po dávno zrušené Instrukci MZdr. č. 51/1979

V prvním kroku je nezbytná shoda na odborných zásadách, které by měly být dodržovány při návrhu, provozování a kontrole ochranných pásem vodních zdrojů. Měl by tedy vzniknout **komplexní odborný analytický materiál (výzkumná studie, zpráva)**, jehož hlavní náplní bude stanovení jednotných principů a kritérií pro navrhování, stanovování a provozování ochranných pásem vodních zdrojů a pro jejich provozování a kontrolu. V České republice, po zrušení někdejší směrnice MZdr. č. 51/1979, takovýto materiál chybí a tento stav se projevuje bezbřehostí v navrhování hranic ochranných pásem zdrojů podzemní vody, v nejednotné specifikaci zákazů či omezení na území ochranných pásem, v neprovázané kontrolní a monitorovací činnosti a mnohdy v amatérském řešení ekonomické újmy osob povinných.

Teprve na základě této odborné analýzy může vzniknout návrh prováděcí vyhlášky o OPVZ a případné návrhy na úpravu § 30 zákona o vodách. Pokud by se postupovalo opačně, hrozí vážné riziko, že novelizace předpisů budou nedostatečné či dokonce nesprávné, a tedy neaplikovatelné v praxi (to je dnešní stav). Východisko se zdá být na základě rozboru zkušeností ze zahraničí zřejmé, a proto doporučujeme iniciovat v prvním kroku zpracování analytické studie OPVZ v současném legislativním, technickém, organizačním i odborném rámci, v čase pokud možno co nejkratším. Po vytvoření příslušných podmínek by tato analytická zpráva posloužila jako základ pro metodickou směrnici, prováděcí vyhlášku k OPVZ. Je třeba počítat s tím, že půjde o obsahově náročnou a multidisciplinární studii s návrhem opatření a řešení, která by se měla zabývat několika základními okruhy problémů:

Stanovování ochranných pásem vodních zdrojů v různých hydrogeologických strukturách, hydrologických povodích a klimatických podmínkách

Jednotlivé hydrogeologické struktury, v nichž se jímá podzemní voda, a hydrologická povodí, v nichž se jímá povrchová voda, jsou charakteristické svým časově-prostorovým režimem, který je odvislý od morfologie terénu, klimatických a hydrologických charakteristik, propustnosti půdního a horninového prostředí, tedy obecně od faktorů ovlivňující množství a rychlost proudění vody a s ní obvykle související rychlost přenosu potenciálních kontaminantů, a také vzdálenostní dosah vlivu odběru na své okolí. Rozsah ochranných pásem obecně definovaný v předpisech vyšší právní síly by měl odrážet hlavní znaky režimu proudění povrchových i podzemních vod. Metodika stanovování hranic ochranných pásem zdrojů bude mít dílčí části, poplatné typu hydrogeologických struktur či charakteristik hydrologického povodí.

Předběžně lze tyto hydrogeologické struktury rozdělit na:

- struktury s průlinovou propustností horninového souboru a volnou hladinou podzemní vody (kvartér + terciér) v oblasti útvarů podzemní vody svrchní vrstvy;
- struktury s puklinovou či průlino-puklinovou propustností horninového souboru s volnou až mírně napjatou hladinou podzemní vody (krystalinikum + starší sedimentární komplexy) v oblasti útvarů podzemní vody základní vrstvy;
- struktury pánevní s puklino-průlinovou propustností horninového souboru s volnou až napjatou hladinou podzemní vody, včetně infiltračních oblastí (především česká křída a jihočeské pánve) v oblasti útvarů podzemní vody základní vrstvy a hlubinné vrstvy;
- struktury s krasovou a pseudokrasovou propustností horninového souboru s velkou rychlostí proudění podzemní vody (karbonátové horniny a horniny s intenzivním tektonickým porušením) v oblasti útvarů podzemní vody základní vrstvy.

Je zřejmé, že různé hydrogeologické struktury budou různě náchylné na dopady období sucha, a tedy zohlednění problematiky sucha v návrhu OPVZ a stanovení ochranných opatření musí respektovat geologickou pozici jednotlivých zdrojů. Nejodolnější bývají obvykle hlubší vodní útvary v pánevních strukturách, naopak významná rizika mohou být u mělkých přípovrchových útvarů vod.

Na základě hydrologicko-klimatických charakteristik mohou být podobně rozdělena i povodí využívaná k odběru povrchových vod. Při návrhu OPVZ povrchových vod je nutné zohlednit mj. následující okolnosti:

- odběr z toku nebo vodárenské nádrže, výška vzduší, velikost akumulace, využívaný úsek toku (odběr na horním toku, odběr na dolním toku)
- dlouhodobé trendy změn klimatických a hydrologických poměrů (a s nimi spojených změn kvality vody)
- interakce využívaného útvaru povrchové vody s podzemní vodou
- velikost a akumulační schopnost příslušného orografického povodí
- konkrétní možnosti zajištění ochrany a potřebné kvality jímané vody

Pro každý z typových příkladů bude nutno sestavit samostatnou metodiku ke stanovení rozsahu ochranných pásem ve vazbě na velikost odběru vody, geometrii prostředí, dobu zdržení, rychlost proudění apod. s tím, že vždy bude třeba charakterizovat vodní zdroj, který je třeba chránit, stanovit hydrologické a hydrogeologické povodí tohoto vodního zdroje a pro toto

povodí zpracovat analýzu rizik. V tomto smyslu musí metodický nástroj podrobně řešit obsahovou náplň těchto podkladů a způsob jejich zpracování, vyjadřování, vizualizace, apod., a to v mnohem větší podrobnosti než dnes uvádí na pár řádcích Vyhláška 137/1999 Sb.

Průzkumné práce, které bude třeba realizovat pro efektivní stanovení ochranných pásem vodních zdrojů

Předcházející text stanovuje, z čeho se při stanovování ochranných pásem bude vycházet. Pokud bude soubor dat pro zpracování návrhu nedostatečný, bude třeba v rámci zpracování úkolu realizovat průzkumné práce. Ty mohou zahrnovat široké spektrum prací a je nutno za účelem sjednocení postupu stanovit jakýsi rámcový návod na použití jednotlivých průzkumných metod, (např. měření průtoků, vzorkování kvality vod, vrtná sondáž, testovací práce, geofyzikální a pedologický průzkum, sběr a zpracování klimatických a hydrologických údajů, hydrometrický průzkum, mapování zdrojů znečištění a rizikových částí povodí), včetně matematických postupů a modelů proudění vody, hydrologické bilance, doby zdržení vody v horninovém prostředí, simulace šíření případných kontaminantů, apod. Jen tak je možné zajistit, aby návrh OPVZ byl opřen o exaktní data a byl zajištěn jednotný a koordinovaný přístup v rámci celé ČR, který by eliminoval různost nároků a požadavků správních orgánů na jedné straně, a různost znalostí a zkušeností navrhovatelů na straně druhé.

Zákazy a omezení pozemků, staveb nebo činností v ochranných pásmech vodních zdrojů

Jednotlivé útvary povrchových a podzemních vod a v nich situované jímací objekty se liší mírou své zranitelnosti. Pánevni struktury jsou z hlediska jakosti vody ohrožitelné z oblasti infiltrace, v oblasti akumulace podzemní vody hrozí naopak nebezpečí ovlivnění jejich tlakových poměrů či vydatnosti jímacích objektů. Struktury s průlinovou propustností horninového souboru mají velmi významnou samočisticí schopnost, na rozdíl od struktur s krasovou nebo pseudokrasovou propustností, kde riziko rozsáhlého šíření ze znečištění je nesrovnatelně vyšší.

Zranitelnost zdrojů povrchových vod (mj. i v období sucha) je výrazně vyšší než zdrojů podzemních. Závisí ale také na umístění odběrů vůči podélnému profilu toku – příznivější je situace u odběru na horním toku s menším, definovatelným a lépe kontrolovatelným povodím, než odběry na dolních tocích řek. Přítomnost nádrží nezanedbatelným způsobem snižuje zranitelnost zdrojů povrchových vod. Významnou roli v rychlosti povrchového transportu (splachu) látek hraje morfologie a sklonitost okolního terénu, časové rozložení srážek a další jevy.

Zákazy a omezení pozemků, staveb, zařízení a činností musí být navrhovány právě s uvážením typu a míry zranitelnosti využívaných útvarů povrchových a podzemních vod. V tomto smyslu se předpokládá, že navrhovaný metodický materiál bude obsahovat **typový návrh zákazů a limitů, ve vztahu k ochraně konkrétního vodního zdroje maximálně účinných a přitom ekonomicky zatěžujících osoby povinné jen v nejmenší možné míře**. Toto omezení zátěže lze na základě detailní analýzy území dosáhnout dvěma vzájemně provázanými způsoby:

- stanovit minimální, ale nezbytně nutný plošný rozsah OPVZ
- stanovit minimální, ale nezbytný rozsah omezujících a ochranných opatření na dotčených pozemcích

S ohledem na rámec řešené problematiky sucha musí být speciální pozornost věnována právě zranitelnosti chráněného vodního zdroje v období sucha (ohrožení množství, jakosti i zdravotní nezávadnosti jímané vody), včetně využití hydrologických a klimatických modelů, u zdrojů podzemních vod i hydraulických modelů. Použití nástrojů matematického modelování pro optimální návrh OPVZ by mělo být v dnešní době naprosto samozřejmým metodickým přístupem. Předpokladem efektivního použití modelových nástrojů je však dostatek potřebných vstupních dat, z nichž některé bude velmi často nutné doplnit speciálními průzkumnými pracemi v terénu.

Sledování účinnosti ochrany vodních zdrojů u nově stanovovaných ochranných pásem

Vlastní stanovení ochranných pásem ještě ochranu vodních zdrojů nezajišťuje. Je proto nutný návrh rozsahu a způsobu monitoringu jakosti vody, stavů hladin podzemní vody, průtoků na vodotečích a jiných parametrů hydrologického režimu, návrh sběru, dokumentace a archivace dat, včetně jejich průběžného vyhodnocování v konfrontaci s centrálně pořizovanými daty státní či regionální sítě, vše za účelem verifikace či modifikace způsobu ochrany vodního zdroje a přijímání případných opatření na ochranu jímané podzemní vody.

Technická, administrativní a jiná opatření pro zajištění ochrany vodních zdrojů

Současné právní předpisy umožňují ukládání technických opatření výhradně vůči osobám oprávněným, tj. vůči těm, kteří vlastní oprávnění k odběru podzemní vody. Nový soubor technických, administrativních a jiných opatření by měl směřovat jak k aktivní, tak k pasivní ochraně vodních zdrojů. Návrhy se budou týkat technické úpravy, prevence, údržby a kontroly vlastního jímacího území i vzdálenějších území zahrnutých do ochranných pásem, i potřebná preventivní opatření u „sousedních“ vodních zdrojů, aby se jejich využívání dělo koordinovaně, zvláště pokud půjde o stejný vodní útvar. To vše v závislosti na potřebách co nejefektivněji zajišťovat ochranu vodního zdroje „vlastními silami“, pokud možno bez nutnosti rozsáhlejších zákazů a limitů vůči osobám povinným, tj. vlastníkům pozemků v ochranných pásmech.

Koordinace využívání sousedních zdrojů vody, zvláště pokud využívají stejný vodní útvar nebo vzájemně více či méně komunikující vodní útvary, je důležitá zvláště pro omezení dopadů déletrvajícího období sucha.

Stanovení újmy způsobené omezeným využíváním nemovitostí, její vyčíslení a uplatnění

Jedná se o velmi významný a metodicky prozatím zcela opomíjený faktor, se stanovením ochranných pásem vodních zdrojů podzemních vod velmi úzce související, a prakticky znemožňující v současné době vyhlášení nových OPVZ většího rozsahu. S velkou pravděpodobností bude nutná diverzifikace pozemků uvnitř ochranných pásem v závislosti na:

- typu řešených vodních útvarů,
- parametrech, které jsou ochranným pásmem přednostně chráněny (jakost, vydatnost či tlakové poměry)
- míře zranitelnosti (odolnosti) využívaných vodních útvarů (vůči různým rizikům)
- existující ochrany vodních útvarů dané jinými předpisy (např. ochrana přírody)

Cílený zákaz či omezení staveb, zařízení či činností by pak byl velmi diverzifikován a podrobně zvažován na každém pozemku. To by byl výchozí podklad pro algoritmus řešení náhrad, které by se tak mohly týkat jen opravdu nezbytného rozsahu dotčených pozemků a nezbytného rozsahu omezujících opatření. Podklad bude souběžně propojen s ekonomickou analýzou a s metodikou stanovení nutných náhrad. Tímto přístupem lze zajistit, aby:

- otázka ekonomických náhrad se bude týkat jen nezbytně nutného rozsahu pozemků a okruhu povinných osob
- výše náhrad bude snížena na nezbytný rozsah, který bude založen na exaktních datech a bude ho možné odborně dobře zdůvodnit

Funkčnost takto stanovených omezujících opatření bude silně závislá na jejich dodržování, a tedy na jejich účinné kontrole.

Způsob zpracování, prezentace a evidence návrhů ochranných pásem vodních zdrojů podzemní vody a ověřování účinnosti ochrany vodního zdroje

Je třeba sjednotit metodiku způsobu pořizování a zpracování dat, předávání a využívání výsledků, ověřování jejich účinnosti, doporučených programových prostředí, charakteru textových, tabulkových, mapových a jiných výstupů, způsobu evidence a prezentace dat z provozu ochranných pásem, apod. Vše kompatibilně s programovými prostředími příjemců informací (vodoprávní úřad, katastrální úřad, MŽP, apod.) a i s ohledem na optimální informovanost veřejnosti.

I když i dnes jsou činěny pokusy o jednotnou databázi OPVZ v rámci celé ČR (HEIS VÚV TGM), informace jsou doposud roztříštěny na jednotlivých vodoprávních úřadech, které OPVZ vyhlášují. Bez potřebného legislativního prostředí, kdy bude zajištěno trvalé financování provozu celostátní databáze na straně jedné a povinnost vodoprávních úřadů hlásit změny v OPVZ na straně druhé, půjde vždy jen o časově omezená opatření a dílčí úspěchy, které budou rychle zastarávat, a využitelnost takové databáze bude v čase velmi rychle klesat.

Závěr a doporučení pro návrh koncepce opatření pro zmírnění negativních důsledků sucha a nedostatku vody

Předložená studie shrnuje situaci kolem ochranných pásem vodních zdrojů (OPVZ) z legislativního, organizačního a provozního hlediska, se zvláštním zřetelem k dopadům období sucha na OPVZ. Bylo konstatováno, že situace je zcela nevyhovující, současná legislativa je buď zastaralá (vyhláška 137/1999 Sb.) nebo zcela chybějící (např. po zrušení Instrukci MZdr 51/1979). Důsledkem této situace je, že je velmi obtížné, ne-li nemožné provádět aktualizace OPVZ, případně vyhlášovat nové. Obtížné je vymáhání dodržování omezujících opatření a stanovení odpovídajících náhrad vlastníkům dotčených pozemků. Specifika ochrany vodních zdrojů pro období sucha nejsou řešena vůbec, ochranou vydatnosti vodních zdrojů se současná OPVZ zabývají jen okrajově.

Lze tak učinit závěr, že ochrana vodních zdrojů před dopady období sucha pomocí institutu OPVZ není zajištěna.

Za účelem nápravy této nevyhovující situace doporučujeme zajistit v rámci Koncepce následující kroky:

- Zajistit komplexní odborný analytický materiál (výzkumná studie, zpráva), jehož hlavní náplní bude stanovení jednotných principů a kritérií pro navrhování, stanovování a provozování ochranných pásem vodních zdrojů a pro jejich provozování a kontrolu, odpovídající současnému stavu poznání v ČR i v zahraničí, pro různé typy prostředí, jak pro zdroje povrchových, tak i podzemních vod.
- Součástí studie by měl být i návrh specifického přístupu k zajištění ochrany vodních zdrojů v době sucha (preventivní hodnocení odolnosti vodních útvarů proti suchu, ochrana vydatnosti konkrétního zdroje před jinými odběry, řešení priorit různých odběrů, dopady sucha na kvalitu vody, koordinace s blízkými sousedními odběry, koordinované využití stejného vodního útvaru, místo minimálních zůstatkových průtoků v celém procesu apod.)
- Na jeho základě zpracovat novou vyhlášku o OPVZ a metodickou instrukci pro stanovování ochranných pásem vodních zdrojů a omezujících opatření v nich (jako náhradu za zrušenou Instrukci MZdr 51/1979). V případě, že potřebné změny budou zásadnější, nelze vyloučit ani potřebu úpravy příslušných pasáží zákona o vodách č. 254/2001 Sb. (§ 30).
- Zpracovat ekonomickou analýzu a metodiku stanovení nutných náhrad.
- Zajistit metodickou pomoc pro správní úřady (vodoprávní orgány, ČIŽP), posuzující, vyhlášující a kontrolující OPVZ, za účelem zajištění jejich správného postupu a sjednocení přístupu v rámci celé ČR
- Zajistit provoz celostátní databáze OPVZ a její trvalou aktualizaci a funkčnost (hledisko organizační, finanční i legislativní).
- Zvážit širší využití ochranných institutů daných jinými předpisy k zajištění ochrany vodních zdrojů v některých územích (plány oblastí povodí, územní plány, CHOPAV, zranitelné oblasti, CHÚ přírody aj.)
- Poté zajistit rámcové zhodnocení účinnosti existujících OPVZ a postupně zahájit aktualizaci jednotlivých ochranných pásem vodních zdrojů podle nových pravidel

a postupů, počínaje nejvýznamnějšími OPVZ a těmi ochrannými pásmy, které se potýkají s největšími problémy z hlediska zajištění množství, jakosti a zdravotní nezávadnosti jímané vody, a dále u těch, které jsou nejméně odolné vůči déletrvajícímu období sucha.

Použitá literatura a zdroje

- [1] Návrh metodiky pro vymezení ochranných pásem vodních zdrojů, zpracovaný v roce 2011 pro MŽP (Svatopluk Šeda, FINGEO Choceň)
- [2] Zákon č. 138/1973 Sb. o vodách (vodní zákon)
- [3] Směrnice Ministerstva zdravotnictví ČSR - hlavního hygienika ČSR ze dne 26. července 1979 č. j. HEM 324.2-1.9.1978 o základních hygienických zásadách pro stanovení, vymezení a využívání ochranných pásem vodních zdrojů určených k hromadnému zásobování pitnou a užitkovou vodou a pro zřizování vodárenských nádrží, registrované v částce 20/1979 Sb.
- [4] Holeček, Vít a kol: Revize ochranných pásem vybraných zdrojů podzemní vody okresu Plzeň – sever.- Aquatest, Praha 1997
- [5] Herrmann, Z. a kol: Revize ochranných pásem vodního zdroje Litá a Třebechovice.- Aquatest, Praha, 1997 a Krásný, J. a kol: Návrh změn ochranných pásem podzemních vodních zdrojů polické křídové pánve.- Př.f. UK, Praha 1997
- [6] Novák, J.: Revize ochranných pásem vodních zdrojů v okrese Uherské Hradiště.- Organizační a ekonomické poradenství v oblasti PHO, Brno 1997
- [7] Vyhláška Ministerstva životního prostředí č. 137/1999 Sb., kterou se stanoví seznam vodárenských nádrží a zásady pro stanovení a změny ochranných pásem vodních zdrojů
- [8] Vyhláška č. 26/2007 Sb. kterou se provádí zákon č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky (katastrální zákon), ve znění pozdějších předpisů, (katastrální vyhláška)
- [9] Vyhláška č. 501/2006 Sb. o obecných požadavcích na využívání území
- [10] Vyhláška č. 268/2009 Sb. o technických požadavcích na stavby
- [11] Zákon č. 334/1992 Sb. o ochraně zemědělského půdního fondu
- [12] Zákon č. 326/2004 Sb. o rostlinolékařské péči
- [13] Vrba, J.: Hydrogeologické aspekty vymezení ochranných pásem zdrojů podzemních vod v některých evropských státech a USA.. Sborník konference Ochranná pásma zdrojů podzemních vod. Zhodnocení pilotních projektů a metodiky stanovení.- ČSVTS, Praha, 1999